

Zygmunt Nagórski

Adwokat, polityk, pisarz... : Zygmunt Nagórski (1884-1973)

Archiwum Emigracji : studia, szkice, dokumenty 2, 226-227

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADWOKAT, POLITYK, PISARZ...

ZYGMUNT NAGÓRSKI (1884–1973)

Zygmunt Nagórski, jeden z wielkich adwokatów polskich w okresie międzywojennym, przeszedł przez szkoły i uniwersytety w całym szeregu uczelni europejskich. Skończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim w roku 1905; następny rok spędził na Uniwersytecie Berlińskim studiując pod kierownictwem profesorów Józefa Kohlera, Franza Liszta i Teodora Kippa. Doktorat uzyskał na Uniwersytecie w Zurychu na podstawie tezy opublikowanej jednocześnie w Charkowie i Zurychu p.t.: *Stosunki między ojcem a nieślubnym dzieckiem według prawa niemieckiego i francuskiego*. Po doktoracie spędził jeszcze rok w Paryżu studiując kodeks Napoleona i całość francuskiego prawodawstwa.

Lista wydawnictw, druków, opracowań i książek napisanych i redagowanych przez adwokata Zygmunta Nagórskiego zabrałaby zbyt wiele miejsca. Wymienić tutaj można najważniejsze: *Wieś Bachotnica Kościelna pod względem ludnościowym* (wspólnie z prof. Marcelim Handelsmanem, 1910); *Emerytura Robotnicza we Francji* (1910); *Konwencja między Rosją a Bułgarią w kwestii wykonywania wyroków* (1913); *Reforma Rolna 1920 roku* (1921); *Prawo o ustroju sądów powszechnych* (1933); *Pakt Kellogga* (1929); *Kodyfikacja polskiego prawa cywilnego* (1945); *Ludzie mego czasu* (1964).

Oprócz tego Zygmunt Nagórski był redaktorem naczelnym, lub współredaktorem: „Themis Polska” (1913–1939), „Przegląd Prawa Prywatnego” (1937–1939), „Przegląd Polityczny”, wydawnictwo Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (1925–1930) i „Sprawy Narodowościowe” (1925–1939).

Wpisany na listę adwokatów w roku 1919, Zygmunt Nagórski był praktykującym adwokatem od momentu kiedy skończył lat 21; wojna i tworzenie się niepodległego państwa polskiego w latach powojennych przerwały ciągłość pracy prawniczej. Ale już od roku 1918 Nagórski wykladał na Uniwersytecie Warszawskim przedmiot, który go najbardziej pasjonował: prawo cywilne. Katedrę tę zatrudywał przez pięć lat, aż dopiero w roku 1923, na skutek presji pracy zawodowej, musiał z niej zrezygnować. W tym samym czasie i przez wiele lat później, Zygmunt Nagórski pracował jako członek Komisji Kodyfikacyjnej w podwójnym charakterze: jako wice-przewodniczący Podkomisji Prawa Własnościowego i jako przewodniczący Podkomisji Spraw Spadkowych. „Gdy wszedłem do Komisji Kodyfikacyjnej — wspominał Zygmunt Nagórski przy okazji uroczystości zorganizowanych przez Stowarzyszenie Prawników Polskich w Nowym Jorku na jego 75-lecie — całokształt zagadnień związanych z unifikacją prawa cywilnego rozszerzył znacznie zakres badań ustawodawczych i dał niezapomniane lata stałej niemal współpracy z najwybitniejszymi prawnikami polskimi. Tutaj nauka i teoria prawa stykały się z faktami i wymogami życia — prawo jako koncepcja i jako ideał z prawem żywym, praktykowanym przez sądy, administrację i społeczeństwo.”

W tymże samym przemówieniu Zygmunt Nagórski zakreślił inne okresy swej pracy i działalności: „Od lat bardzo młodych — mówił Nagórski — pociągało mnie prawo, a specjalnie adwokatura jako wówczas jedyna droga dla prawnika polskiego. Interesowało mnie urządzenie społeczeństwa i państwa oraz rządzenie niemi, interesowały stosunki i konflikty pomiędzy ludźmi i ich porządkowanie”. I dalej, patrząc wstecz na swoje lata adwokackie i pracy publicznej: „Adwokat albo nie ma klientów, albo nie ma czasu. Nigdy nie miałem czasu. Poza zagadnieniami natury publicznej czy indywidualnej, społecznej czy psychologicznej, są zawsze ludzie. Wielkie ilości przewinęły się przede mną. Moźni i maluczcy, hrabiowie i chłopci, księża i Żydzi, dziedzice i fernali, uczeni i analfabeci, przemysłowcy i kupcy, robotnicy, urzędnicy, pisarze i dziennikarze, politycy i mężowie stanu. Przeważali oczywiście Polacy, ale byli także Niemcy, Austriacy, Francuzi, Belgowie i Holendrzy, Włosi i Szwajcarzy, Szwedzi i Norwegowie, Anglicy i Amerykanie a nawet Egipcjanie. Cała galeria typów, ludzi żywych, zaferowanych, zatroskanych, pełnych uczuć i namiętności,

walczących o coś dla nich ważnego, lub broniących swych własnych, cudzych lub społecznych praw i interesów”.

W pierwszym okresie niepodległości Polski, Nagórski powołany został do tego co nazywał „Chwytnie codziennego życia Polski na gorącym uczynku”. I tak ten okres wspomina: „Ustawodawstwo — nie w sensie uchwalania, lecz projektowania praw — przyszło do mnie samo, kiedy mój przyjaciel, Eugeniusz Śmiarowski, wówczas Wice-Minister Sprawiedliwości, zaproponował mi w roku 1918 wejście do Departamentu Ustawodawczego Ministerstwa. Później radcostwa prawne w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych i w Ministerstwie Skarbu, wice-prezesa Głównej Komisji Ziemskiej — pokazały mi problemy prawne od góry, ze stanowiska rządu, jego obowiązków, zadań i trudności. Pierwsze przygotowania do reformy rolnej, założenie Banku Polskiego, wprowadzenie waluty złotowej — to były naczelnne prace tego okresu”.

To były jednak tylko początki. Jako adwokat i prawnik, Zygmunt Nagórski był niezmiernie czynny zarówno w Polsce, jak w instytucjach międzynarodowych. W Polsce był obrońcą w dwóch wielkich procesach politycznych — Aleksandra Lednickiego przeciwko Zygmuntowi Wasilewskiemu o oszczerstwo, i występował jako jeden z obrońców oskarżonych w procesie Brzeskim, który scharakteryzował jako „owoc ciężkiego schorzenia organizmu politycznego i państwowego”.

W stowarzyszeniach zawodowych był także czynny. Wybrany jako wice-dziekan Rady Adwokackiej, potem jako członek Rady Naczelnej, przy wielkiej kampanii prowadzonej przeciwko niemu przez adwokatów pod sztandarem endecji, Nagórski wytrwał na tym trudnym, i dla niego niesłychanie ciężkim psychicznie stanowisku, aż do wybuchu wojny roku 1939-tego.

Na emigracji w Anglii był członkiem rządu polskiego w Londynie gdzie został mianowany zastępcą Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. W dziedzinie międzynarodowej Zygmunt Nagórski stał się promotorem w Polsce Federacji Stowarzyszeń Ligi Narodów i prowadził walkę o pół-stale miejsce dla Polski w samej Lidze. W Warszawie brał czynny udział w pracach Instytutu Spraw Międzynarodowych i Instytutu Badań Zagadnień Narodowościowych. W latach późniejszych wykładał przez kilka lat na wydziale prawa Uniwersytetu w Oxfordzie i był aktywnym członkiem Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego. W latach emigracyjnych wybrany został na dyrektora Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku i prezesem Polskiego Stowarzyszenia Prawniczego w Stanach Zjednoczonych.

Na zakończenie raz jeszcze oddać należy głos samemu Zygmuntowi Nagórskiemu, kiedy na swoim 75-leciu mówi tak o nauce: „Wyliczając różne drogi jakimi chodziłem, na ostatnim miejscu wymieniłem naukę. Ona bowiem, jako będąca na najwyższym szczeblu, jako świat czystego intelektu i beznamiętnego poszukiwania prawdy, zajmuje zupełnie odrębne, jedyne i niezaprzeczalne pierwsze miejsce. Nie mogła ona, niestety, odegrać w moim życiu tej roli jaka jej się należała... Pokolenie moje było — z dziejowego przeznaczenia — pokoleniem żołnierzy... Nauka jednak była od lat młodych dla mnie świątynią, do której raz po raz się chroniłem, w której usiłowałem składać niewielkie, nieważne ofiary na ołtarzu wiedzy prawniczej. Tutaj dopiero oddycha się czystym powietrzem bezstronnego badania, widzi się światło, przejaśniające drogi zawilego życia społeczeństw ludzkich. Szczęśliwi ci, którzy dzięki własnej sile charakteru, twardej pracy, osobistym talentom i sprzyjającym okolicznościom, mogą uprawiać naukę jako swoją pracę jedyną i główną.”

(Tekst na podstawie pamięci, danych opublikowanych szeroko i tekstu przemówienia Zmarłego wygłoszonego 6 lutego 1960 roku w Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku.)

Zygmunt Nagórski Jr (Stany Zjednoczone)